

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

DEPARTAMENT D'ECONOMIA APLICADA

FACULTAT DE CIÈNCIES SOCIALS
LLICENCIATURA EN CIÈNCIES DEL TREBALL

**SISTEMES LABORALS TERRITORIALS I
DESENVOLUPAMENT LOCAL**

GUIÓ DEL TEMA 5

L'ANÀLISI DE L'ENTORN LOCAL: EL DIAGNÒSTIC TERRITORIAL

GRUPS:

A, F

PROFESSORS:

JOSEP BANYULS

JOSEP V. PITXER

CURS 2008-2009

TEMA 5. L'ANÀLISI DE L'ENTORN LOCAL: EL DIAGNÒSTIC TERRITORIAL

- 1) Orientacions metodològiques
- 2) Contingut de l'anàlisi territorial
- 3) Fonts d'informació

BIBLIOGRAFIA BÀSICA:

- CARRILLO, E. (1999): *Gestión Pública y Desarrollo Local*, Junta de Andalucía. Epígraf 6.4 ("Esquema básico de los contenidos de la planificación estratégica"), pp. 72-76.
- DEL CASTILLO, J., BARROETA, B., BAYON, M^a.M. i CORDERO, E. (1994): *Manual de Desarrollo Local*, Gobierno Vasco, Vitoria-Gasteiz. Part II, cap. 4.1 ("Fase I: recogida de datos, análisis y diagnóstico: la información"), pp. 155-170.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA:

- CACHÓN, L. (1992): "El estudio del mercado de trabajo local en el marco de una política de desarrollo endógeno", *Economía y Sociedad*, núm. 7, pp. 87-97.
- GALLEGO, J.R. (2006): "El diagnóstico territorial", dins J. NOGUERA, M.D. PITARCH i J. ESPARCIA (coord.): *Gestión y promoción del desarrollo local*, Universitat de València, València, pp. 195-227.
- JIMÉNEZ, E., BARREIRO, F., SÁNCHEZ, J-E. (1999): *Los nuevos yacimientos de empleo. Los retos de la creación de empleo desde el territorio*, Icaria, Barcelona. Cap. 6 ("El análisis de los nuevos yacimientos de empleo"), pp. 105-138.

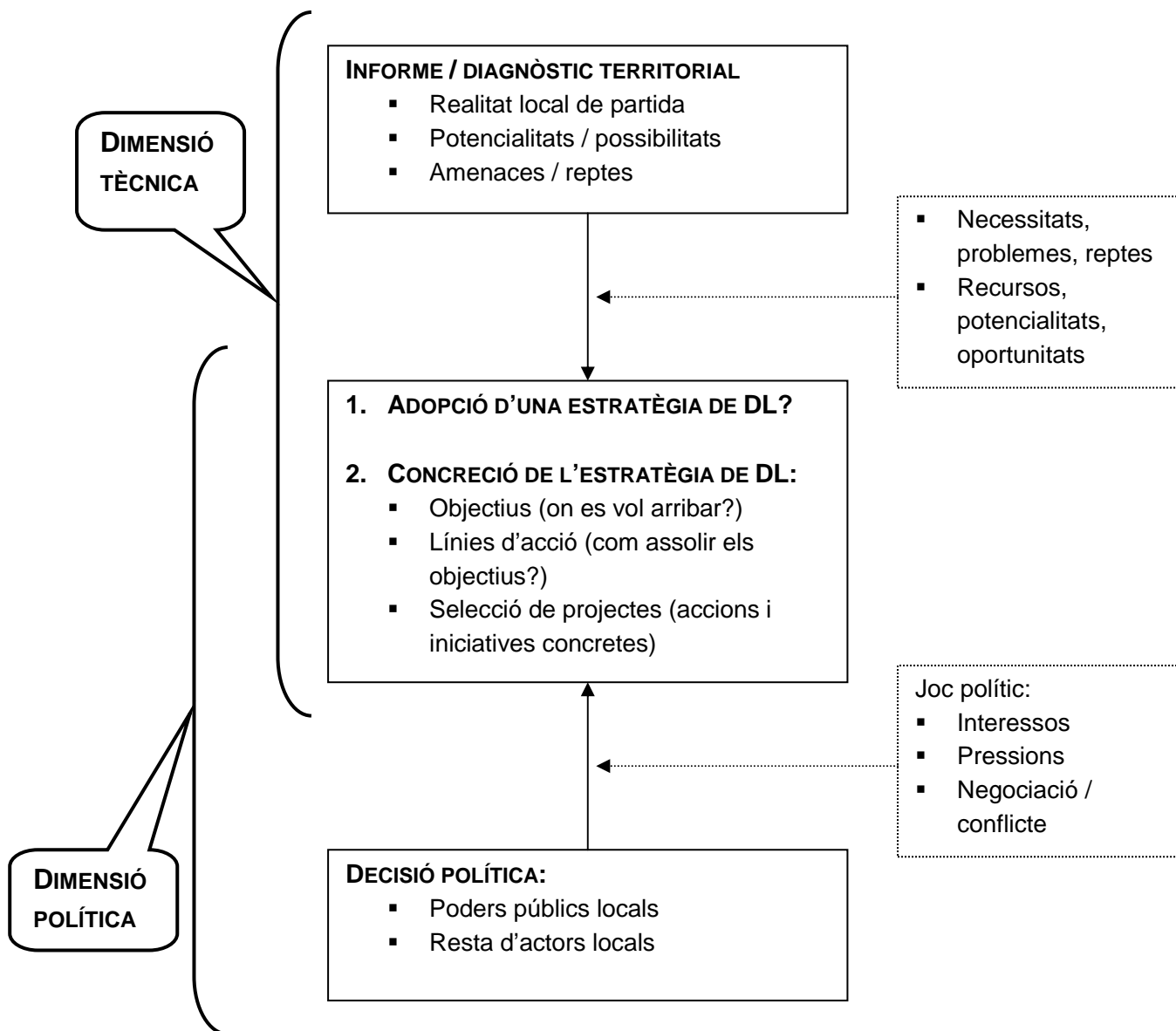
ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES: CÒM ABORDAR L'ELABORACIÓ DE L'ANÀLISI TERRITORIAL

COM ABORDAR L'ELABORACIÓ DE L'ANÀLISI TERRITORIAL?

- 1) **El punt de partida:** El territori com a realitat sistèmica (integral), dinàmica i oberta a l'exterior
- 2) **Cal concretar l'àmbit (abast) espacial, temporal i les dimensions de la realitat (subsistemes) a considerar**
- 3) **L'anàlisi cal que siga comprensible per ha tothom i obert de cara a la seua millora**
- 4) **Cal tindre present el context en el qual s'enquadra el diagnòstic:** un procés d'elaboració de polítiques públiques locals en el qual es valora positivament la planificació estratègica i un ampli consens i participació dels actors territorials
- 5) **Principals funcions acomplides pel diagnòstic territorial:**
 - a) Facilita i dona suport al disseny de l'estratègia de desenvolupament local-territorial
 - b) Fomenta el consens i la participació
- 6) **Continguts generals de l'anàlisi territorial:**
 - a) **Sol iniciar-se indicant els possibles punts forts i febles (veure exemple en la taula següent). A més a més també sol considerar-se:**
 - b) **Diagnòstic extern:**
 - i) Amenaces
 - ii) Oportunitats
 - c) **Diagnòstic intern:**
 - i) Recursos i potencial de desenvolupament local (mobilitzats i ociosos)
 - ii) Problemes, limitacions i febleses
 - iii) Competències i punts forts
 - iv) Necessitats locals (des de les reals a les sentides i percebudes)
 - v) Actors territorials que encarnen els punts forts i febles, i també les necessitats locals
- 7) **Trajectòria/es possibles del territori, perspectives d'evolució i escenaris possibles**

EXEMPLE DE PUNTS FORTS I FEBLES MÉS COMUNS	
PUNTS FORTS: ▪ Població encara relativament jove ▪ Elevats rendiments en el sector primari, amb avanços importants en l'agricultura d'exportació ▪ Bones condicions per al desenvolupament turístic: platja i/o turisme ecològic i cultural o alternatiu ▪ Condicions mediambientals generalment bones, amb intervencions significatives de les Administracions per a la protecció i el desenvolupament ▪ Canvis positius en les actituds col·lectives davant l'educació, la formació, la innovació i el desenvolupament de les empreses ▪ Introducció del canvi tècnic i de la innovació com a temes del debat econòmic ▪ Millora de les infraestructures de producció i de transport (comunicació interna i externa)	PUNTS FEBLES: ▪ Taxa d'atur molt elevada i reduïda taxa d'activitat, en particular entre les dones ▪ Feblesa del sector industrial, amb pocs intercanvis i enllaços interindustrials, i prevalència de les fases inicials (primeres transformacions) dels processos productius ▪ Model de desenvolupament dependent en excés de la despesa pública i de les activitats vinculades a segments del sector serveis de baixa productivitat ▪ Reduït nivell educatiu mitjà i de formació professional, amb limitada capacitat d'adaptació a les necessitats de l'aparell productiu, i reduïda capacitat de les activitats d'investigació i desenvolupament ▪ Fort desenvolupament dels models imitatius, tant si es tracta del mercat de treball com de les actituds dels empresaris, i absència d'un medi empresarial dinàmic ▪ Escassa vertebració territorial i persistència d'uns nivells d'infraestructures baixos ▪ Sector agrícola no completament reestructurat, la qual cosa provoca un augment de la subocupació agrícola ▪ Forta concentració espacial de les activitats productives
Font: Carrillo (1999: 74).	

L'ANÀLISI DE L'ENTORN LOCAL I LES PROPOSTES D'ACTUACIÓ PÚBLICA

CONTINGUT DE L'ANÀLISI TERRITORIAL: L'ANÀLISI DELS SUBSISTEMES TERRITORIALS

RECURSOS NATURALS, INFRASTRUCTURES ECONÒMIQUES I EQUIPAMENTS SOCIALS

1) Els recursos naturals

Inputs que el sistema físic proporciona (podria proporcionar) a l'activitat productiva
 Incidència del sistema productiu i humà sobre el sistema físic

2) Infraestructures i equipaments socials

Elements: infraestructures econòmiques i infraestructures socials

Relació d'aquests elements amb el desenvolupament local

Implicacions de cara al diagnòstic de l'entorn local

Dotació existent

Grau d'adequació a les activitats econòmiques (existents i potencials), i també a la qualitat de vida de la població

Insuficiències i mancances (dificultats i estrangulaments al procés de desenvolupament local)

ASPECTES QUE HAN DE GUIAR L'ANÀLISI

- Ha d'existir alguna característica que done rellevància a la zona?
- Cas que existesca, ¿és bastant la seua rellevància com per poder vendre una imatge de marca determinada de la zona?
- Des del punt de vista geogràfic, ¿quina és la situació respecte a la resta de la regió?
- En aqueix mateix context físic i geogràfic, ¿quin és el nivell d'accessibilitat i també d'intercanvi i relació amb l'interior i amb l'exterior?
- Les característiques naturals geofísiques, i també l'herència econòmica o patrimoni industrial, ¿contribueixen a oferir una imatge determinada del lloc (esports, ecologia, ecomuseus, etc.)?
- Des del punt de vista cultural, ¿existeixen aspectes homogenis que la caracteritzen davant altres llocs i que puguen ser apreciats com a cultura del territori?
- ¿Existeix una universitat de renom capaç d'atreure empreses i tècnics d'alt nivell?

Font: Del Castillo i altres (1994: 164).

SISTEMA PRODUCTIU I EMPRESARIAL

1) Orientacions generals

a) Caracterització de la realitat productiva i les oportunitats de treball

i) Composició de l'activitat productiva local (grau d'especialització i/o diversificació productiva)

ii) Caracterització de les principals branques d'activitat locals

iii) Relacions amb els mercats finals

iv) Oportunitats de treball local

b) Potencialitats i reptes del sistema productiu local

QÜESTIONS BÀSIQUES PER A ANALITZAR EL TEIXIT ECONÒMIC

- ¿Quin és el percentatge d'activitat de cada sector en el conjunt de l'economia i, per tant, quina és la seua base principal?
- ¿Quines són les característiques que defineixen l'activitat econòmica, l'estructura de les explotacions, la grandària de les empreses, etc.?
- ¿Es tracta de sectors competitiu i amb futur?
- ¿Són sectors que es troben creant llocs de treball?
- ¿Quines són les condicions dels sectors econòmics menys rellevants?
- ¿Quin és el grau de tecnologia en l'activitat econòmica?
- ¿Existeix una infraestructura adequada per tal de desenvolupar un nou tipus d'activitats diferents de les tradicionals?
- ¿Es mantenen les explotacions o s'estan creant noves empreses?; ¿es creen i sorgeixen empreses proveïdores dels nous serveis requerits pel mercat?

Font: Del Castillo i altres (1994: 166).

2) Estudi detallat dels principals sectors i branques productives

- a) El sector primari (agricultura, ramaderia i pesca)
- b) El sistema industrial local
- c) Sector serveis
 - i) Serveis a empreses
 - ii) Serveis comercials i de distribució
 - iii) Activitats turístiques
 - iv) Serveis de caràcter social
 - v) Jaciments d'ocupació

EL SECTOR PRIMARI

- 1) Pes relatiu del sector primari + paper en el desenvolupament econòmic local + possibilitats de consolidació i diversificació**
- 2) Model d'especialització agrària**
- 3) Renovació i grau d'envelliment de la població activa**
- 4) Estructura sectorial:**
 - a) Pes relatiu de les distintes produccions
 - b) Detecció de produccions predominants + grau de diversificació sectorial
- 5) Caracterització de les principals produccions:**
 - a) Model productiu
 - i) dimensió de les explotacions
 - ii) mercat de la terra i règim de tinença de la terra
 - iii) forma de gestió de les explotacions
 - iv) dedicació i professionalitat dels titulars de les explotacions
 - b) Innovacions
 - c) Relació amb els mercats i canals de comercialització
- 6) Indústria agroalimentària (relació amb les produccions predominants)**

EL SISTEMA INDUSTRIAL LOCAL

- 1) Pes relatiu del sector industrial + contribució al desenvolupament local + possibilitats de consolidació i diversificació**
- 2) Estructura sectorial i grau d'especialització productiva**
 - a) Composició intrasectorial i evolució de les branques
 - b) Branques predominants (grau de diversificació)
 - c) Grau d'especialització relativa
- 3) Caracterització de les principals branques industrials:**
 - a) Estructura i organització de la branca productiva
 - i) divisió social del treball
 - ii) grandària empresarial
 - iii) trajectòries empresarials
 - iv) característiques dels empresaris i model de gestió empresarial
 - b) Aspectes mercadològics
 - i) característiques de la demanda
 - ii) forma de competència en els mercats
 - iii) canals de comercialització
 - c) Característiques tecnològiques (captació–generació, introducció i difusió de les innovacions)
- 4) Producció de maquinària (dirigida a les branques industrials predominants) en la zona**

EL SECTOR SERVEIS

- 1) Serveis a les empreses:**
 - a) dotació i composició
 - b) terciari avançat
 - c) sistema financer
- 2) Activitats turístiques:**
 - a) atractius/ serveis d'oci i allotjament/ infraestructures
 - b) demanda: característiques i canals de connexió
 - c) model turístic
 - d) problemes i potencialitats
- 3) Serveis comercials i de distribució:**
 - a) composició i especialització relativa
 - b) organització empresarial
 - c) dinàmica d'aquest subsector
- 4) Altres serveis (de caràcter personal, social, ambiental, etc.):**
 - a) dotacions
 - b) formes de cobertura (pública, privada, voluntariat, informal, ...)
 - c) necessitats insatisfetes

JACIMENTS D'OCUPACIÓ

A) Els serveis de la vida diària

- 1) Els serveis a domicili
- 2) L'atenció a xiquets i xiquetes
- 3) Les noves tecnologies de la informació i de la comunicació
- 4) L'ajuda als joves en dificultat i la inserció

B) Els serveis de millora del marc de vida

- 5) La millora de la vivenda
- 6) La seguretat
- 7) Els transports col·lectius locals
- 8) La revalorització dels espais públics urbans
- 9) Els comerços de proximitat

C) Els serveis culturals y d'oci

- 10) El turisme
- 11) El sector audiovisual
- 12) La valoració del patrimoni
- 13) El desenvolupament cultural local
- 14) L'esport

D) Els serveis de medi ambient

- 15) La gestió dels residus
- 16) La gestió de l'aigua
- 17) La protecció i el manteniment de les zones naturals
- 18) La normativa, el control de la contaminació i les instal·lacions corresponents
- 19) Gestió de l'energia i energies alternatives

QÜESTIONS BÀSIQUES PER A ANALITZAR INFRASTRUCTURES I SERVEIS

- ¿Existeix una oferta de condicions generals suficients per al desenvolupament de les indústries existents i futures?
- ¿Existeixen aspectes ambientals que inhibeixen el desenvolupament?
- ¿Existeix espai suficient per al desenvolupament?
- ¿Quin és l'estat de les infraestructures econòmiques i socials?
- ¿És una àrea escollible pels Fons Estructurals comunitaris o algun altre tipus de fons d'ajuda al desenvolupament?
- ¿S'observa una disposició per part del sector privat a invertir?
- ¿Existeix algun altre tipus de font de recursos possible?

Font: Del Castillo i altres (1994: 169).

MARC SOCIOCULTURAL I INSTITUCIONAL

- 1) Importància per a l'estratègia de desenvolupament local
- 2) Àmbits o instàncies institucionals a las quals ha de dedicar-se l'anàlisi:
 - Instàncies polítiques i administratives locals
 - Organismes i associacions al voltant de les quals s'articula la societat civil local

POBLACIÓ I SISTEMA LABORAL TERRITORIAL

- 1) Àmbit geogràfic significatiu: les àrees laborals territorials.**
 - a) Desplaçaments regulars (bàsicament diaris) dels ocupats per motius de treball:
 - i) residents que treballen a l'exterior de la zona
 - ii) no residents que treballen a l'àrea.
 - b) Identificació dels col·lectius que es desplacen per motius de treball.
 - c) Canvis residencials.

- 2) Característiques de la població i evolució demogràfica.**
 - a) Evolució de la població (natalitat, mortalitat, processos migratoris).
 - b) Estructura de la població: grups d'edat i sexe.
 - c) Estructura poblacional per nivell d'estudis: grups d'edat i sexe.

- 3) Caracterització de la població resident en relació a l'ocupació.**
(grups d'edat, sexe i nivell educatiu)
 - a) Població activa i taxes d'activitat.
 - b) Població inactiva i tipus d'inactivitat (jubilació, estudis, treball a la pròpia llar, etc.).
 - c) Població ocupada i taxes d'ocupació (i ratio ocupats/població total)
 - d) Ocupats per sector econòmic i branques d'activitat.
 - e) Ocupats segons formes d'ocupació:
 - i) assalariats (fixos i temporals), autònoms, ajudes familiars, cooperativistes,
 - ii) treball a temps parcial, subocupats i clandestins,
 - iii) taxes: d'assalarització i de temporalitat.
 - f) Població aturada i taxes d'atur.
 - g) Col·lectius específics d'aturats (no han treballat abans, atur de llarga durada).

QÜESTIONS BÀSIQUES PER A ANALITZAR LA DEMOGRAFIA

▪ ¿Quines són les principals tendències demogràfiques? ▪ ¿Quins són els factors determinants d'aquesta evolució demogràfica? ▪ ¿Quina és la composició de la població activa i quina és la seua evolució dins de cada sector? ▪ ¿Quins perfils caracteritzen l'oferta de treball?, ¿coincideix aquesta oferta amb la demanda existent en la zona? ▪ ¿Troba treball la població activa en la localitat, o pel contrari existeixen moviments migratoris importants? ▪ ¿Quina és la demanda de treball per sexes? ▪ ¿Quin és el nivell de desocupació de la zona?

Font: Del Castillo i altres (1994: 167).

- 4) El sistema productiu local i els llocs de treball al territori.**
 - a) Pes relatiu dels sectors econòmics i les branques d'activitat.
 - b) Organització del treball i les qualificacions a les branques d'activitat més significatives al territori:
 - i) Catàleg dels principals llocs de treball.
 - ii) Polarització de les qualificacions.
 - c) Cadenes de mobilitat laboral a escala territorial.

5) La intermediació laboral i la dinàmica del mercat local de força de treball.

- a) Ofertes de llocs de treball, característiques requerides del treballador i vacants difícils de cobrir.
- b) Demandes de llocs de treball i caracterització dels treballadors.
- c) Mecanismes d'intermediació laboral.
- d) Col·locacions (altes en l'empresa), tipus de contracte i col·lectius contractats.
- e) Canals de connexió entre empleadors i nous treballadors.
- f) Acomiadaments individuals, expedients de regulació d'ocupació, no renovació de contractes temporals, jubilacions (baixes en l'empresa).
- g) Fluxos entre l'activitat i la inactivitat.

6) El sistema educatiu local. L'accés de la població a l'educació i la formació.

- a) Oferta territorial de formació reglada i no reglada (primària, secundària, universitària, d'adults, continua, ocupacional).
- b) Accés de la població resident al sistema educatiu.
- c) Paper de la formació en l'aprenentatge laboral (associat a llocs de treball i col·lectius de treballadors).
- d) Adaptació entre les necessitats del sistema productiu local i la formació que presenten els treballadors.

7) Salaris, condicions de treball i relacions laborals.

- a) Estructura salarial.
- b) Evolució dels salaris.
- c) Condicions de treball.
- d) Sindicats i associacions patronals (comportament i vinculació al territori).
- e) Negociació col·lectiva.
- f) Conflictivitat laboral.
- g) Model de relacions laborals a les principals branques productives.

8) Segmentació del sistema laboral territorial.

- a) Identificació i caracterització dels principals segments laborals:
 - i) Model d'intercanvi de la força de treball.
 - ii) Model d'ús de la força de treball.
 - iii) Model d'aprenentatge laboral.
 - iv) Mecanismes reguladors.
- b) Trajectòries laborals territorialitzades.

9) Perspectives futures (prospecció).

- a) Població resident activa, ocupada i aturada.
- b) Llocs de treball i qualificacions requerides.
- c) Necessitats de formació futures.
- d) Moviments diaris de població per motius de treball.
- e) Polítiques dels nivells superiors de govern amb incidència sobre el sistema laboral local (infraestructures, sistema educatiu, reformes laborals, promoció d'àrees veïnes, etc.).

FONTS D'INFORMACIÓ

1) Fonts d'informació

- a) Dades estadístiques
- b) Estudis i informes
- c) Informacions de premsa local i de revistes especialitzades
- d) Enquestes i grups de discussió
- e) Entrevistes a coneixedors de la realitat local

FONTS D'INFORMACIÓ SOCIOECONÒMICA	
Agències, Institucions públiques i cambres de comerç	Dins de la comunitat o regió, són la font directa de dades oficials. Compten amb els seus propis sistemes estadístics, els quals constitueixen un sistema estandarditzat de dades que orienta al voltant dels paràmetres que poden servir per a l'anàlisi
Universitats i instituts d'investigació	Si existeixen en la localitat, és molt probable que a més a més d'informació i dades generals, compten amb informació i estudis específics d'interès sobre la zona
Empreses i entitats financeres	Són una font primordial d'informació econòmica, dades i anàlisis de l'evolució i tendència econòmica
Mitjans de comunicació	Els mitjans de comunicació locals aporten una visió global dels problemes i de les preocupacions existents en l'àrea, tant de la població com de les institucions locals i regionals. A nivell econòmic són els que millor reflecteixen de forma immediata la situació per la qual travessen els diferents sectors d'activitat i l'ocupació
Consultores privades	Ofereixen serveis d'estadística i anàlisi econòmica especialitzada, a més a més d'un coneixement qualitatiu i especialitzat del teixit local
Font: Del Castillo i altres (1994: 158).	

2) Principals fonts d'informació estadística a escala municipal i comarcal

- a) INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (<http://www.ine.es/>): *Censo de Población y Vivienda*
- b) INSTITUT VALENCIÀ D'ESTADÍSTICA (<http://www.ive.es/>): *Anuari Estadístic Municipal i Comarcal*
- c) LA CAIXA (<http://www.lacaixa.comunicacions.com/se/>): *Anuari Econòmic d'Espanya*